

da iz perspektive kršćanskog humanizma priđu teškim i zamršenim problemima modernog društva. A kršćanstvo ima tu što reći s obzirom na temeljne stavove i osnovna usmjerenja.

Mi živimo u društvu koje izričito ističe društvenu narav čovjekovu i veliko značenje društvenih problema. Već odavna i Crkva ističe kako je potrebno proučavati i dalje razrađivati načela i perspektive „katoličke društvene nauke“, kako bismo mogli čuti zv. svoje društvene sredine i dati mu pravu vrijednost.

Na žalost, moramo priznati da premalo radimo u ovom pogledu. U pomanjkanju domaće literature, onima koji vladaju njemačkim jezikom i koji žele bolje upoznati današnju društvenu stvarnost u svijetu iz kršćanske perspektive, najtoplije preporučujemo ovaj „katolički socijalni leksikon“. On može poslužiti kao pouzdan kompas u temeljnim pitanjima današnjega društvenog života.

Marijan VALKOVIĆ

Heinz-Meinolf STAMM, LUTHERS STELLUNG ZUM ORDENSLEBEN, Franz Steiner Verlag Wiesbaden 1980. Strana 184 DM 54.—

Ova je studija objavljena u znanstveno-teološkom nizu „Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz“ svezak 101. S evangeličke je strane već u više navrata obrađen Lutherov stav prema redovničkom životu. Sada je to pokušao učiniti i jedan katolički teolog. Lutherov odnos prema redovničkom životu zagolicao ga je u ovo doba, kad se među evangeličkim kršćanima ponovno budi redovnički život. Zadnjih su godina nastale mnoge i muške i ženske redovničke zajednice među evagelicima.

Do sada se općenito mislilo da je Luther odbio redovnički život. Međutim, u novije vrijeme sve više autora ističe činjenicu da života naprosto. Dopusštao je privremene zavjete i uvjetne zavjete („zavjetujem čistoću, poslušnost i siromaštvo do smrti s time da sačuvam slobodu i da mogu volju promijeniti“). Svi oni koji studiraju Lutherov odnos prema redovničkom životu posežu za njegovim djelom *De votis monasticis iudicium* (1521). Za tim djelom poseže i Stamm. On, za razliku od svih drugih autora, nastoji studirati Lutherove spise i razmišljanja koja su

sljedila poslije ovog djela a u vezi su s tim djelom. Autor poseže za Lutherovim djelom *Dictata super Psalterium, Romerbriefvorlesung, Kommentar zu Galaterbrief, De Captivitate babilonica, Ecclesiae praeludium i Tractatus de libertate humana*. U svom djelu *De votis* smatra da redovnici polažu zavjete a da nisu svjesni njihova dometa (do smrti!). Čovjek to ne može učiniti. Za njega su zavjeti takve naravi nevažeci. Luther je u svojim spisima nagovarao redovnike i redovnice da napuste samostane ako u njima ne mogu Bogu savršeno služiti. Naprotiv, one koji su obnovljena duha vjerovali da im je upravo u samostanu mjesto nagovarao je da u samostanu i ostanu. Autor na temelju analize Lutherovih djela zaključuje da Luther nije bio jednostavno protiv redovničkog života nego samo protiv takvog života koji čovjeku ograničava slobodu i koji ne može ostvariti njegovu težnju za spasenjem.

Djelo je upravo primjer kako znanstveno obraditi takav predmet.

Adalbert REBIĆ

Francisco-Javier LOZANO SEBASTIAN, SAN ISIDORO DE SEVILLA. TEOLOGIA DEL PECADO Y LA CONVERSION. Publicaciones de la Facultad teologica del Norte de Espana. Sede de Burgos. Vol. 36. Burgos 1976. Str. 234

Sveti Izidor Seviljski poznat je svakome teologu. No, možda će se ipak netko pitati zašto dajemo prikaz knjige o sv. Izidoru Seviljskom, i to knjige koja je napisana na španjolskom jeziku. Ovu knjigu prikazujemo ne zato što je njen autor sada prvi tajnik Apostolske nuncijature u Beogradu, pa nam je tako na posebni način bliz, nego iznad svega zato što predstavlja uzornu obradu jednog kršćanskog klasičnog pisca, jednog Oca.

Pisac Lozano nije, naravno, u ovom djelu imao namjeru opisati život sv. Izidora, nego proučiti njegovo poimanje grijeha i obraćenja. Ipak, da bi čitaocu bila jasnija Izidorova nauka o grijehu i obraćenju, pisac je u Uvodu pronicavao i sržno ocrtao bio-bibliografsku sliku iz koje možemo temeljito upoznati sv. Izidora i njegovo djelo. Izidor se rodio oko 560. godine u Sevilli. Zarana mu umriješe roditelji. Godine 599. postade biskupom u Sevilli, gdje je preko 36 godina razvijao bogatu pastoralnu i teološku djelatnost.

Izidor je imao, zahvaljujući svome starijem bratu, izvanrednu veliku i bogatu kulturu. Značajnija su mu teološka djela: 1) Sententiarum libri tres, 2) De Ecclesiasticis Officiis, 3) Synonyma, 4) Libri Differentiarum sive de Proprietate Sermonum, 5) Regula Monachorum, 6) Origines seu Etymologiae, 7) Epistolae. Sva djela pokazuju temeljito poznavanje Biblije. Izidor je sve svoje znanje crpio iz Svetog pisma. Bavio se i metodama stručnog tumačenja Biblije. U tu je svrhu napisao knjigu *Allegoriae S. Scripturae y Quaestiones de veteri et novo testamento seu Secretorum expositiones sacramentorum*. Napisao je i uvode u sve knjige Svetog pisma *Proemia* (to je neka vrst uvoda u bibliju). Zanimao se i za Židove kojih je tada u Španjolskoj bilo prilično. Napisao je knjigu *De fide catholica ex V. et NT contra Judaeos* (posvetio je svojoj sestri Florentini), u kojoj je izložio nauku o Mesiji želeći privući Židove na obraćenje.

Izidorovo naučavanje o grijehu. Pisac je u dva dijela obradio dvije teme Izidorove teologije: *grijev* (prvi dio) i *obraćenje* (drugi dio). Grijev je za Izidora prekršaj zakona Božjeg, dakako i naravnog zakona. Prirodni zakon Izidor obrađuje u svom dijelu *Etimologias* i u *De legibus et temporibus*, a Božji Zakon, Zakon staroga zavjeta, u dijelu *De lege*. U *Novome zavjetu* otkriva treći stadij čovječanstva, to jest vrijeme milosti Kristove. Izidor definira grijeh polazeći stalno od biblijskih tekstova. Njegova definicija grijeha stoga je i danas, nakon toliko unaprijeđenih biblijskih studija, sasvim prihvatljiva i suvremena. Definira grijeh kao pobunu, kao odstupanje od Boga, kao prekid prijateljstva s Bogom, prekid Saveza, kao idolatriju. A ti su aspekti upravo sadržani u hebr. riječima (*peša, 'avon, hata'*) kojima se služi bibl. pisac Staroga zavjeta.

Posebnu pažnju Izidor poklanja uzrocima grijeha: slobodnoj volji, srcu kao izvoru moralnosti, savjesti i nakani. Raspravlja i o tome da li Bog može biti uzrok grijeha. I na temelju Biblije i na temelju razumskog razmišljanja zaključuje da je nemoguće da bi Bog bio uzrok grijeha. Izidor izvrsno opisuje i psihološki proces grijeha koji se sastoji u ovim etapama: *suggestio daemonum, delectatio carnis, consensio mentis i defensio elationis*. Ove etape opširno i temeljito obrađuje. Govori o grijehu kao o odijeljenju od Boga, smrti duše ... Za grijeh čovjek prima kaznu, osobito eshatološku (pakao). U posebnom poglavlju Lozano je obradio Izidorovo naučavanje o težini grijeha. Nisu svi grijesi jednaki. Izidor je postavio kriterije po kojima možemo raspoznavati težinu pojedinih grijeha: du-

hovno stanje grešnika. Grijev dijeli na teški i laki, na grijeh ignorancije, slabosti i zloče, na javne i tajne grijeha, na glavne grijeha i grijeh protiv Duha Svetoga (najveći grijeh).

U drugom dijelu Lozano je obradio Izidorovo poimanje *obraćenja*. Ova je tema povezana s prvom, s grijehom. Jasno, Lozano najprije nudi Izidorovo filološko razrađivanje pojma obraćenje. Izidor je doista u tome bio suvremeni teolog. Jedno teološko pitanje pokušao je obraditi sa svih strana. Za nj je obraćenje prvenstveno obraćenje Bogu, „*conversio ad Deum*“. Obraćenje je djelo milosti Božje i čovjekova suda. Izidor obrađuje psihološki proces obraćenja kao što je obradio psihološki proces grijeha. U tom procesu razlikuje tri stupnja: *Inchoatio cum dulcedine, mediata cum labore* (i *compunctio cordis*) i *perfectio cum requie*.

Naposlijetku Lozano posvećuje jedno poglavlje i Izidorovu shvaćanju obraćenika ocrtavajući tako Izidorov lik obraćenika. Izidor ne želi teološke pojmove obrađivati apstraktno, nego u odnosu na konkretna čovjeka. Obrađuje, dakako, i pokorničku disciplinu.

Mada je djelo pisano na španjolskom jeziku, može ga čitati svatko tko zna talijanski i (razumije se) latinski te je samo nešto „*primiraisao*“ španjolsku gramatiku. Djelo je pisano neobično laganim i privlačnim jezikom. Povrh toga silno obogaćuje čitaoca, jer kroz čitanje tog djela rekapituliramo svu nekoć naučenu teologiju o grijehu, milosti, obraćenju... Zato smo upravo prikazali ovu knjigu.

Adalbert REBIC

ENGAGIERTE GELASSENHEIT. Impulse und Orientierungen für Zukunft aus dem Glauben. Zbornik radova objavljn prigodom proslave 30. godišnjice postojanja tjednika „Christ in der Gegenwart“ i 90. rođendana Karla Färbera, osnivača i urednika tog časopisa. Izdali Manfred Plate, Mario von Galli i Kurt Janssen. Verlag Herder Freiburg 1979. Str. 176. Cijena DM 19.80

Knjiga odnosno Zbornik tematski predstavlja vrlo širok spektar najrazličitijih tema (borba, kontemplacija, župa, teologija, angažiranost, jedinstvo ...). Pisaci pokušavaju, očitaavajući sadašnjost, zreti u budućnost. Članci zapravo predstavljaju ono najvrednije što je zadnjih godina bilo objavljeno u „Christ in